

16. ve 17. YÜZYILLARDA YAŞAMIŞ KAÇ KARACAOĞLAN VARDIR?

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Aşık edebiyatı araştırmalarının başlangıç tarihini, merhum Fuad Köprülü'nün İkdam Gazetesinde 1914 yılında yayımladığı 11 yazılı seri makalelere kadar götürebiliyoruz. Daha önceki yıllarda dikkate değer pek bir şey söylenmemiştir. Batılı araştırmacıların bazı tesbitlerini de bu arada hatırlatmak isteriz. Köprülü bu yazılarında bazı aşıkları genişçe tanıtırken, bazılarının da sadece adını anıp geçmiştir. İşte, Karacaoğlan da bunlar arasında sayılabilecek adlardan biridir.

Daha sonraki yıllarda yapılan ilk yayınlar başta Fuad Köprülü olmak üzere Ali Rıza Yalgın, Esat İleri, Besim Atalay gibi imzalan taşımaktadır. Yeni Mecmuanın 8 Şubat 1918 tarihli 31. sayısında ilk Karacaoğlan şiiri görülür. Konya'da yayımlanan Babalık gazetesinin 1921 - 1922 yıllarına ait çeşitli sayılarında 9 yazılı bir seri yazı, bazı şiirlerin ortaya konulmasına vesile olur. Daha sonraki yıllarda Dergah, Altınyurt, Yarın, Milli Mefkure, Türk Yurdu, Milli Mecmua gibi dergilerde bazıları bilgi ile donatılmış çeşitli şiirler ortaya konulur. Böylece Karacaoğlan tanınmaya başlanır.

Onunla ilgili ilk kitap yayımı, Sadeddin Nüzhet Ergun'un, 1927 tarihini taşıyan 141 sayfalık Karacaoğlan adlı eseridir. Bu kitaptaki bazı görüşleri, ikincisi birincisinin geliştirilmiş şekli olan Hayat Mecmuası ve Türkiyat Mecmuasındaki yazılarıyla tesbit eden Fuad Köprülü bilhassa, Ergun'un Karacaoğlan'ı Yavuz ve Kanuni devirlerine kadar götürmesiyle ilgili görüşlerine itiraz eder. İşin ilgi çekici yanı Ergun da bu görüşlere doğrudan karşı çıkmamakla beraber şu görüşü ileri sürerek, o güne kadar bir tane olarak kabul edilen Karacaoğlan'ın birden fazla olabileceğini ortaya atar; işte Karacaoğlan yumağı o tarihten itibaren düğümlemeye başlar:

"Bütün bu muhtelif rivayetler gösteriyor ki "Karacaoğlan" namını taşıyan bir çok halk şairleri mevcuttur. Tarihi şahsiyet olan "Karacaoğlan" ise Anadolu'nun muhtelif şehirlerince benimsenmiştir; binaenaleyh elimizde mevcut olan şiirlerin bir adamın olmaması, meşhur veya gayri meşhur müteaddid "Karacaoğlan" mahlaslı şairlere aid olması ihtimal dilindedir." {Sadeddin Nüzhet, "Karacaoğlan'a Dair". Halkbilgisi Mecmua-

sı. 1, 1928, 132).

Görüleceği üzere Ergun, başka Karacaoğlan'ların olabileceği ihtimali üzerinde durmaktadır. Onun, Karacaoğlan'ı 16. yüzyıla götürmesine itiraz eden hocası Köprülü'nün görüşleri belki de yıllar sonra tekrar gözden geçirilecek ve Ergun'un ileri sürdüğü görüşler, Çukurova'lı Karacaoğlan olmasa bile başka bir Karacaoğlan için belge olarak kullanılacaktı.

Takibeden yıllarda Mehmet Şakir Ülkütaşır önce Ahali Gazetesinde (Samsun; 29 Ekim 1923), sonra Yeni Türk Mecmuasında (48), 1. Kanun 1936, 706 - 707) şiirlerini yayımladığı başka bir Karacaoğlan'ı tanıtır. O, Yeni Türk'teki şiirlerin notunda, "Son asır halk şairlerinden Yozgatlı Karacaoğlan'ın" demektedir. İlhan Başgöz, "Kaç Karacaoğlan Var?" başlıklı yazısında (Yeni Ufuklar, 16 (32), 1955, 302 -304), Yozgatlı Karacaoğlan'ı tekrar gündeme getirir. O, bunu, daha sonra Karacaoğlan (İstanbul 1977, s. 48) adlı kitabında da ele almaktadır.

Kısacası 1928'lerde filizlenen Karacaoğlan'ın kaç tane olduğu sorusu 1980'lere kadar "Yozgatlı Karacaoğlan"ı gündeminden indirmez. Bu arada Ş. Elçin'de Karacaoğlan meselesine değişik bir açıdan yaklaşır. O, Hammer'in 17. yüzyıla ait olduğunu ileri sürdüğü bir mecmuadan yola çıkarak gelişmeleri Özetler. Mordtmann ve Mitwach aynı mecmuayı, bir yüzyıl öne götürürler ve Elçin'e göre de tarihi 997 / 1588'dir. Böyle olunca İkinci Karacaoğlan 16. yüzyılda yaşamış olmaktadır Elçin, bu Karacaoğlan'a ait olmaya üzere Yozgat adından hiç söz etmez. Ama o, kaynaklarda yer alan bilgi ve şiirlerin hangilerinin 16. yüzyılın Karacaoğlan'ına ait olduğunu büyük bir vakıfla ortaya koyup şairin özelliklerine dokunur. ("Halk Edebiyatımızda Kaynaklar Meselesi ve 16. Asır Ozanı Karacaoğlan", Atsız Armağanı, ist. 1977, 91 - 125)

Başgöz ise son yazısında, Erciyes dergisinde Yılmaz Göksoy imzasıyla yer alan üç yazının ("Yozgatlı Karacaoğlan", 5 (59), Kasım 1982, 23 - 24; 8 (95), Kasım 1985, 16 - 17; 10 (112), Nisan 1987, (21 - 22) ikincisinden yola çıkarak bir değerlendirmede bulunur. O, Yozgatlı Karacaoğlan'ı 16. yüzyıla bağlar ve Göksoy'un hikayesindeki olayları tarih sahnesinde tesbit etmeye çalışır. Onun tek tereddü, yalnız Hristiyan gençlerin alındığı yeni çeri ocağında Karaca-

Dğlan'ın ne işinin olduğudur. Bu arada Başgöz, 19. yüzyılın Yozgatlı Karacaoğlan'ını unutmış gibidir.

Bektaşî - Meşrep olan Karacaoğlan'ın nasıl olup Yavuzun seferlerine katıldığı hususunu ise şöyle açıklamak isteriz. 15. Yüzyılın sonlarında doğan Karacaoğlan'ın hemen bektaşî - meşrepliğe meylettiğini elbette söyleyemeyiz. O, belki de, Kanuni devrindeki Avrupa savaşları sırasında gittiği seferlerde bektaşîlikle tanışmıştır. Çünkü insanlar bektaşî olarak doğmazlar ki...

Bizim bu tebliği hazırlamaya başladığımız tarihe kadar ileri sürdüğümüz bir görüşümüz vardı; onu şöyle Özetleyebiliriz:

1582 ve 1588 tarihli mecmualarda Karacaoğlan adına kayıtlı şiirler elimizde olduğuna göre o, 16. yüzyılın aşığı olmalıdır. Onun 17. yüzyılda yaşamış olarak gösterilmesi ise bir iskan olayı sonucu olabilir. 16. yüzyılın sonunda yazılan mecmualarda şiirleri olduğuna göre, o aynı yüzyılın ortalarından itibaren şöhret kazanmış olmalıdır. Böyle olunca da, onun şiirlerini ezberlemiş insanımızda içinde bulunduğu gruplar, imparatorluğun iskan politikasına bağlı kalınarak, bilhassa Ankara - Sivas hattının güneyinden Akdenize kadar olan bölgelerden alınıp Balkanlara yerleştirilmiş olmalıdır. Biz bu konuda belge araştırdık; tarih araştırmacı meslektaşlarımızla görüştük; ancak olumlu bir sonuca ulaşamadık. Kısacası bu görüşümüzden şimdilik vazgeçiyoruz.

O halde 16. ve 17. yüzyıllarda yaşamış iki Karacaoğlan vardır ve bunlardan daha eski olanı Yozgatlı olup asker olarak Anadolu ve Rumeli'nde seferlere katılmıştır. Sonradan bektaşî-meşrep şiirlerde söyleyen bu Karacaoğlan'ın şiirlerinin dili ve üslubu 17. yüzyılda Çukurova'da yaşamış olan Karacaoğlan'ınkine göre oldukça farklıdır. Ayrıca konularında da gözden kaçmayan farklar vardır. Birincisinin şiirlerinde biraz öğreticilik havası sezilirken Çukurova'lınıninkiler sadece sevda ve tabiat üzerine söylenmiştir. Her ikisinin adına layık olmayan şiirler ise 19. yüzyılın Silifketi Karacaoğlan'ı ile 20. yüzyılda yaşamış aydınlarla aşıkların onun adını kullanarak yazdıkları taklitlerden başka bir şey değildir.